

УДК 026.06

Т.М. Костирко, директор бібліотеки

Т.В. Пономаренко, спеціаліст бібліотеки

Національний університет кораблебудування ім. адм. Макарова

пр. Героїв Сталінграду, 9, м. Миколаїв, Україна, 54025

library@usmtu.edu.ua

ЕЛЕКТРОННА БІБЛІОТЕКА В СИСТЕМІ БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Важливою умовою для успішного ведення навчально-наукової діяльності кожного ВНЗ є інформаційна підтримка навчального процесу. Впровадження автоматизації в бібліотеку не просте віяння часу. Це основна умова підвищення продуктивності й ефективна можливість оперативно забезпечувати користувача інформацією при сучасному рівні комплектування бібліотек.

Електронні колекції, що формуються в бібліотеці, насамперед, орієнтовані на інформаційні потреби наукових досліджень і навчального процесу в університеті [6].

Електронна колекція навчальної, наукової і науково-методичної літератури створюється на основі вивчення читацького попиту і потреб самої бібліотеки.

Причини відбору друкованих документів для створення електронних одиниць електронної бібліотеки можуть бути наступні: постійний попит на одне й те ж саме друковане джерело великою кількістю читачів бібліотеки, при тому, що дане видання у фонді зберігається в 1–2 екземплярах; недостача підручників і навчальних посібників; застарілість друкованого видання; відсутність видання, що рекомендується викладачами, у фонді бібліотеки.

Доступ до електронної бібліотеки значно полегшує навчальний процес, забезпечує студента новими можливостями пошуку й одержання інформації для навчальних, дослідницьких і наукових цілей. Матеріали електронної бібліотеки можуть містити як бібліографічну, фактографічну інформацію, так і повнотекстові документи: тексти, графічні документи, презентації, мультимедійні документи, інтернет-ресурси [6,12].

Шляхи формування фонду електронної бібліотеки різні:

а) самостійне виготовлення електронних документів на основі друкованих видань (статей з періодичних видань, книг) шляхом їх оцифрування. Технологія цього процесу передбачає: сканування тексту та графічного матеріалу друкованих документів, автоматичне розпізнавання текстового матеріалу та виправлення після нього помилок у тексті, обробка

графічного матеріалу, об'єднання тексту і графіки, створення електронного документа гіпертекстової структури;

b) обробка електронних документів, що надходять з редакційно-видавничого центра університету: роботи викладачів університету;

c) використання вільнорозповсюджуваних електронних копій друкованих видань з мережі Інтернет;

d) закупівля у видавництв паралельно з друкованими виданнями електронних версій друкованих видань;

e) використання інформаційних продуктів на CD-ROM [13].

Найрозповсюдженішими підходами до створення та збереження електронних видань в електронній бібліотеці є наступні:

1) колекції на основі HTML, у яких структурною одиницею є окремі текстові та графічні файли, або розділи у форматі PDF. Цей приклад є одним з найпростіших прикладів створення електронних колекцій. Користувачу надається доступ до ресурсів бібліотеки за допомогою стандартних засобів, що є у складі Web-браузера. Внаслідок цього з часом необхідно докладати додаткові зусилля щодо створення засобів навігації по інформаційному ресурсі, наприклад таких, як перехід на визначену сторінку, до ключового слова і т. п.;

2) окремі файли у форматах PDF (Portable Document Format), Multipage TIFF (Tagged image File Format) і CHM (Microsoft Html Help). Цей вид збереження захищає цілісність документів;

3) індекс-колекції, у яких доступ до окремих файлів співвідноситься з доступом до всього електронного ресурсу через єдину "точку входу". До даного прикладу відносяться файли, що набули в останній час великої популярності: DjVu [1].

Фонд документів електронної бібліотеки є частиною загального фонду бібліотеки. Більшість його документів повинні зберігатися в ній на будь-якому носії. Це забезпечить стабільність власного фонду електронної бібліотеки і виконання правила: запис у каталозі повинен посилатися на документ, що дійсно існує в бібліотеці, у т.ч. і в електронній.

В цілому життєвий цикл документа проходить через наступні фази:

1. Вибір способу одержання документа.
 - оцифрування друкованого видання з фондів бібліотеки;
 - пошук вже оцифрованого джерела в повнотекстових базах даних мережі Інтернет.
2. Вибір процесу одержання документа.

- сканування друкованого джерела з фондів бібліотеки;
- копіювання вже опублікованого електронного документа у Всесвітній Мережі.

3. Обробка документа. Документ переводиться у формати TiFF, JPEG чи PDF, DjVu чи HTML. Електронні документи даної колекції розміщуються крім бібліотечного серверу і на компакт дисках: при накопиченні визначеної кількості документів, подібних за якимись критеріями, документи записуються на компакт-диски, щоб створити додаткову одиницю збереження електронних документів. [15]

4. Каталогізація документа. Будь-який документ, що надійшов до фонду бібліотеки, ставиться на облік і на нього складається бібліографічний опис. Для постановки на облік документів в електронному виді в нашій бібліотеці вони переносяться на CD чи DVD диск. У даному випадку створюється ще й додатковий бібліографічний опис компакт-диску. Бібліографічний опис компакт диску з електронними версіями створюється окремо після запису на CD масиву електронних копій сформованих за принципом подібності за тематикою електронних документів. [2]

Віртуальний фонд електронної бібліотеки включає в себе тематичні добірки URL-адрес сайтів інших бібліотек, інформаційних центрів, підприємств, органів влади і т. п., а також документів з так званих електронних видань, наприклад, журналів. Опис таких документів повинний бути включений в електронний каталог бібліотеки з посиланням на URL-адресу електронного журналу в Інтернет. Таким чином, має місце віртуальність – наявність інформаційного об'єкта в каталозі без фізичного перебування його самого на сервері бібліотеки.

Реальний фонд - це сукупність реально існуючих на сервері бібліотеки електронних документів: повнотекстові документи (книги, статті, реферати, добірки документів, тези), електронні образи друкованих видань у вигляді графічних об'єктів, мультимедійні матеріали, матеріали-анотації нових добутоків від чи видавництва безпосередньо авторів та ін. [12]

Фонд нашої електронної бібліотеки складається з повнотекстових книг, отриманих з мережі Інтернет, та видань нашого університету від університетського видавництва.

Нами вже покладено початок до власноручного оцифрування документів шляхом сканування. На жаль, в наш час важко з коштами на закупівлю нової техніки, тому сьогодні скануванням займаються тільки два співробітника бібліотеки, на робочих місцях яких встановлено сканери. В середньому на обробку та приведення документа без формул до кінцевого стану витрачається тиждень, а з формулами – два тижні.

Поступовий еволюційний розвиток бібліотек і освоєння все нових і нових сфер автоматизації бібліотечних процесів вимагає від колективів бібліотек і вузів, освітній процес

яких вони забезпечують, істотних спільних зусиль. Беручи до уваги те, що електронні бібліотеки стають все більш ефективним засобом наукової комунікації та сприяють більш повній реалізації потенціалу бібліотек то створення електронних бібліотек є вже просто вимогою часу і найкоротшим шляхом для формування наукового товариства без кордонів.

Бібліографічний список

1. . Вишняков, Ю. М. Скантехнологии: потоковый ввод бумажных документов в электронной научно-технической библиотеке Таганрогского государственного радиотехнического университета / Вишняков Ю. М., Хашиковский В. В., Толкачев А. Н. // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/189.pdf>.
2. Кузнецова, Н. Н. Жизненный цикл документа в электронных коллекциях фундаментальной библиотеки РГПУ им. А. И. Герцена (технологический и правовой аспекты)/ Кузнецова Н. Н., Морозова С. А.// <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/249.pdf>.
3. Земсков, А. И. Электронные библиотеки : учебник / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг.- М. : Либерия, 2003. - 352 с.
4. Баженов, С. Р. Использование электронных информационных ресурсов в крупной библиотеке и проблемы обеспечения их сохранности / Баженов, С. Р. // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2005/disk/156.pdf>.
5. Карр Лесс Використання Веб як електронної бібліотеки/ Карр Лесс, Девіс Хью //Електронні журнали. – К,;Британська Рада в Україні, 1999. – 140 с.
6. Тарунина, Г. А. На пути к созданию электронной библиотеки: использование электронных и сетевых ресурсов в Библиотечно-информационном комплексе Финансовой академии при Правительстве РФ / Тарунина Г. А., Падерина О. А. // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/317.pdf>.
7. Пирог, В. П. Организационно-технические аспекты реализации электронной библиотеки СПбГЭТУ «ЛЭТИ» / Пирог В. П., Смирнова О. Н. // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/275.pdf>.
8. Подсистема полнографического on-line доступа к информационным ресурсам научно-технической библиотеки Таганрогского государственного радиотехнического Университета / Вишняков Ю. М., Толкачев А. Н., Хашиковский В. В., Болотов М. В. // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/188.pdf>.

9. *Боховко, О. И.* Содействие процессу образования как доминирующая функция библиотеки вуза / *Боховко О. И., Бородина Т. В.* // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2005/disk/14.pdf>.
10. *Кульмитов, Р. Р.* Технологии реализации проекта «Электронная библиотека» / *Кульмитов, Р. Р.* // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/57.pdf>.
11. *Давидова, Н. Р.* Фонды электронных документов в библиотеке Collection of Digital Documents in the Library Фонди електронних документа у бібліотеці / *Давидова Н. Р.* // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2005/disk/7.pdf>.
12. *Иванова, В. В.* Электронная библиотека в системе библиотечного обслуживания E-Library within the Library Service System Електронна бібліотека в системі бібліотечного обслуговування / *Иванова В. В.* // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/95.pdf>.
13. *Данилов, А. В.* Электронная библиотека НБ УдГУ / *Данилов А. В.* // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/8.pdf>.
14. *Амерханова, Э. И.* Электронные коллекции Научной библиотеки Казанского университета: современное состояние и перспективы развития / *Амерханова Э. И., Гараева Н. Г., Кузьмина В. Ю.* // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/153.pdf>.
15. *Степанов, В. К.* Этапы формирования цифровой образовательной среды Development Stages of Digital Educational Environment Етапи формування цифрового навчального середовища / *Степанов В. К.* // <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2004/disk/309.pdf>.